

Sociale Dominantie en Sociale Vaardigheden van Resource Control Typen

Universiteit Utrecht

Bachelorthesis 2015-2016

Universiteit Utrecht

Pedagogische Wetenschappen (200600042)

Milou van der Horst - 4094093

Nikkie de Keijzer - 4168089

Janine Maat - 4210336

Iris Vrugteveen - 5719038

Begeleider: Dr. M. M. Vermande

Tweede beoordelaar: Dr. I. E. Van der Valk

Werkgroep 6

Datum: 16 juni 2016

Abstract

The present study focused on social dominance based on the Resource Control Theory (RCT). Adolescents in the first class of secondary school have to gain new social positions in the group, which might cause competition in obtaining social dominance. According to the studies of Hawley two different strategies, coercive and prosocial, are used to gain this social dominance. Based on these strategies, adolescents can be divided into five resource control subtypes: prosocial controllers, coercive controllers, bistrategics, noncontrollers and typicals. Data are derived from the program Dynamics of Youth of Utrecht University. In present study 619 adolescents ($M_{age} = 12$ years and 1 month, $SD = 5.48$ months) have participated. First, differences in resource control between the types were verified. The differences between the five types correspond to earlier research, namely that bistrategics gain the most resource control and noncontrollers the least. Subsequently, this study focused on social skills of the resource control types. Prosocial controllers scored the highest on social skills, whereas coercive controllers scored the lowest. Together, these findings suggest that both coercive and prosocial strategies can lead to social dominance. Whereas prosocial strategies are connected to the highest social skills, coercive strategies are connected to the lowest.

Keywords: resource control, resource control types, social dominance, social skills

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

Sociale Dominantie en Sociale Vaardigheden van Resource Control Typen

Sociale status en leeftijdsgenoten hebben in de adolescentie een grote invloed op de ontwikkeling, meer dan in de kindertijd (Helsen, Vollebergh, & Meeus, 1997; LaFontana & Cillessen, 2010). Adolescenten hebben een sterke behoefte aan het behoren tot een groep en acceptatie door leeftijdsgenoten. Zij zijn zich bewust van de voordelen van deze acceptatie en een hoge sociale positie en de nadelige gevolgen van het niet behoren tot een groep (Lease, Musgrove, & Axelrod, 2002). Bovendien zien kinderen wanneer zij ouder worden leeftijdsgenoten als emotionele steun en vergelijken zij zichzelf met hen (Hay & Ashman, 2003).

Sociale status is een abstract begrip en wordt op verschillende manieren geoperationaliseerd (Lease et al., 2002). In het verleden werd sociale status gedefinieerd als mate van geliefdheid van een kind in de groep of klas, ook wel sociometrische populariteit genoemd. Sociometrisch populaire adolescenten blijken vooral prosociaal gedrag te vertonen (Cillessen & Mayeux, 2004). Tegenwoordig wordt sociale status gezien als iemands zichtbaarheid, respect en (indirecte) invloed op anderen (De Bruyn, Cillessen, & Wissink, 2009; Keltner, Gruenfeld, & Anderson, 2003). Een veelgebruikte maat hiervoor is waargenomen populariteit. Waargenomen populaire adolescenten worden niet altijd aardig gevonden, aangezien zij in tegenstelling tot sociometrisch populaire adolescenten zowel antisociaal als prosociaal gedrag laten zien tegenover klasgenoten (Cillessen & Mayeux, 2004; LaFontana & Cillessen, 2002; Rubin, Bukowski, & Parker, 2006; Wargo Aikins & Litwack, 2011).

Waargenomen populariteit is verwant aan een hoge mate van dominantie en leiderschap (Caravita, Di Blasio, & Salmivalli, 2009; Lease et al., 2002; Pellegrini, Roseth, Van Ryzin, & Solberg, 2011). In de sociale wetenschappen wordt sociale dominantie vaak gelijkgesteld aan *resource control*. Een succesvolle toegang tot de gewenste hulpbronnen (resource control) wordt geassocieerd met een sociaal dominante positie (Hawley, 1999; Hawley, 2006). Hoge dominantie leidt veelal tot een hogere mate van agressiviteit, pestgedrag en populariteit. Adolescenten met een lage dominantie zijn daarentegen minder populair en hebben een grotere kans op slachtofferschap van pestgedrag (De Bruyn et al., 2009; Pellegrini & Long, 2002).

Resource Control Theory

Een theorie over het verkrijgen van een dominante positie is de *Resource Control Theory* ([RCT] Hawley, 2007). Dominantie wordt in de RCT vertaald in resource control, de toegang tot schaarse hulpbronnen (Hawley, 2006; Olthof, Goossens, Vermande, Aleva, & Van der Meulen, 2011). Groepsleden moeten concurreren om deze hulpbronnen te

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

verkrijgen (Hawley, 2003a). Hawley (2007) geeft een overzicht van de aard van verschillende hulpbronnen, welke onder te verdelen zijn in materiële (e.g. voeding), sociale (e.g. vrienden) en informationele (dit vergemakkelijkt het bereiken van materiële en sociale hulpbronnen) aard. Volgens de RCT worden zowel coërcieve als prosociale strategieën gebruikt om sociale dominantie te verkrijgen (Hawley, 2007). Coërcieve strategieën worden gekenmerkt door agressief gedrag, zoals pesten en dreigen (Hawley, 2002; Hawley, 2007). Prosociale strategieën worden daarentegen gekenmerkt door sociaal gewenst gedrag, zoals het ruilen of vriendelijk vragen van een object (Hawley, 2002).

Op basis van de twee beschreven strategieën worden vijf resource control typen onderscheiden. Allereerst de prosociale controllers, die vooral prosociale strategieën toepassen. Zij blijken aardig gevonden te worden en gemiddeld tot bovengemiddeld te scoren op waargenomen populariteit (Hawley, 2003b; Hawley, 2007; Olthof et al., 2011). Volgens Hawley (e.g. 2003a; 2003b; 2007) scoren de prosociale controllers bovengemiddeld op resource control. Olthof en collega's (2011) vonden echter dat zij lager scoorden op de mate van resource control vergeleken met de onderzoeken van Hawley. In tegenstelling tot de prosociale controllers hanteren de coërcieve controllers vooral coërcieve strategieën. Hoewel zij laag blijken te scoren op sociometrische populariteit scoren zij bovengemiddeld op resource control en waargenomen populariteit (e.g. Hawley, 2003a; Hawley, 2007; Olthof et al., 2011). Hawley (2003b) vond echter dat de coërcieve controllers gemiddeld scoren op waargenomen populariteit. Het derde type, de bistrategen, hanteert zowel coërcieve als prosociale strategieën. Zij zijn vergeleken met de overige typen het meest sociaal dominant in termen van resource control en scoren hoog op sociometrische en waargenomen populariteit (e.g. Hawley, 2003a; Hawley, 2003b; Hawley, 2007; Olthof et al., 2011). Als vierde worden de noncontrollers onderscheiden, welke zowel coërcieve als prosociale strategieën weinig toepassen. Zij worden gekenmerkt door lage sociometrische populariteit en scoren het laagst op resource control en waargenomen populariteit vergeleken met de overige typen (e.g. Hawley, 2003a; Hawley, 2003b; Hawley, 2007; Olthof et al., 2011). Het laatste type zijn de typicals, welke een restgroep vormen en gemiddeld tot benedengemiddeld scoren op resource control (Hawley 2003a; Hawley 2003b; Hawley, 2007; Olthof et al., 2011). Typicals worden gemiddeld tot benedengemiddeld aardig gevonden door anderen en scoren gemiddeld op waargenomen populariteit (Hawley, 2003a; Hawley, 2003b; Olthof et al., 2011).

Sociale vaardigheden

Hawley (2007; 2015) stelt dat prosociale controllers en met name bistrategen over veel sociale vaardigheden beschikken. Coërcieve controllers en noncontrollers lijken volgens

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

haar daarentegen weinig sociale vaardigheden te hebben. Dit komt overeen met het onderzoek van Wargo Aikens en Litwack (2011) waaruit naar voren komt dat de coërcieve controllers laag scoren op sociale vaardigheden. In dit onderzoek zijn alleen prosociale vaardigheden gemeten. Hierdoor is het aannemelijk dat zij door het weinig toepassen van prosociale strategieën laag scoren op prosociale vaardigheden. Over de mate van sociale vaardigheden van de typicals wordt geen uitspraak gedaan. Omdat de sociale vaardigheden echter nauwelijks zijn onderzocht, richtte dit onderzoek zich op de verschillen tussen de resource control typen in de mate van sociale vaardigheden. In de wetenschappelijke literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen diverse sociale vaardigheden. Een geaccepteerde indeling is die in empathie, sociale competentie, zelfregulatie en verantwoordelijkheid (Merrell, Cohn, & Tom, 2011).

Empathie. Empathie omvat het vermogen zich te kunnen verplaatsen in de gedachten en gevoelens van anderen en mee te voelen met de emoties van anderen door te reageren op emotionele stimuli, zoals gezichtsexpressie, intonatie en lichaamshouding (Begeer & Albrecht, 2014; Blair, 2005; Premack & Woodruff, 1978; Reniers, Corcoran, Drake, Shryane, & Völlm, 2011; Spinella, 2005). Empathie lijkt gerelateerd te zijn aan de resource control strategieën, aangezien het functioneert als protectieve factor tegen agressief gedrag en sociaal gedrag stimuleert (Hastings, Utendale, & Sullivan, 2007; Padilla-Walker & Christensen, 2011; Telle & Pfister, 2015). Bovendien wordt verondersteld dat emotionele kennis en begrip belangrijke kenmerken zijn van hoge populariteit (Wargo Aikens & Litwack, 2011). Zo blijken empathische adolescenten hoog te scoren op sociometrische populariteit (Carreras et al., 2014). Hoewel in de kindertijd empathie positief gerelateerd is aan waargenomen populariteit, lijkt deze relatie in de adolescentie negatief te zijn (Caravita et al., 2009). Dit komt overeen met diverse studies die een negatieve relatie beschrijven tussen empathie en oriëntatie op sociale dominantie (Findley & Ojanen, 2013; Jylhä & Akrami, 2015; Sidanius et al., 2013).

Sociale competentie. Sociale competentie verwijst naar het vermogen om succesvol binnen een groep sociale interacties aan te gaan en daar ook relaties uit op te bouwen. Hierbij is het begrijpen van de sociale omgeving belangrijk (Milligan, Phillips, & Morgan, 2015; Moreno-Manso, Garcia-Baamonde, Blazquez-Alonso, Pozueco-Romero, & Godoy-Merino, 2015; Whalon, Conroy, Martinez, & Werch, 2015). Sociaal competente adolescenten worden veelal gerespecteerd en geaccepteerd door leeftijdsgenoten en worden bovendien gezien als leider van de groep (Buckholdt, Kitzmann, & Cohen, 2016; Merrell et al., 2011; Waters, Noyes, Vaughn, & Ricks, 1985). Daarnaast wordt sociale competentie gekoppeld aan sociale dominantie. Jongere adolescenten gebruiken met name agressie om

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

sociale dominantie te bereiken, oudere adolescenten vertonen daarentegen vooral sociaal competent gedrag (Teisl, Rogosch, Oshri, & Cicchetti, 2012).

Zelfregulatie. Zelfregulatie lijkt gerelateerd te zijn aan empathie en sociale competentie aangezien zelfregulatie tevens kennis vereist van sociaal geaccepteerd gedrag (Kopp, 1982). Zelfregulatie betreft de controle over impulsief en ongepast gedrag wat resulteert in controle van de adolescent over de situatie (Baumeister, 2014; Baumeister & Vohs, 2007; DeWall, Baumeister, Stillman, & Gailliot, 2007; Rothbart, Ellis, & Posner, 2004). Adolescenten met zelfregulatie hebben vaak relaties van hoge kwaliteit (Baumeister & Vohs, 2007; Kopp, 1982). Ook worden adolescenten met zelfregulatie vaak aardig gevonden door leeftijdsgenoten (Lopes, Salovey, Côté, Beers, & Petty, 2005; Schunk, 2001). Hoewel er weinig onderzoek naar is verricht, wordt verwacht dat zelfregulatie een belangrijke rol speelt bij waargenomen populariteit. Adolescenten met zelfregulatie kunnen namelijk hun emoties controleren en uiten wanneer zij dat willen, waardoor zij hoger scoren op populariteit dan adolescenten die dit in mindere mate kunnen (Wargo Aikens & Litwack, 2011).

Verantwoordelijkheid. Verantwoordelijke adolescenten zijn vaak betrouwbaar en gemotiveerd om te presteren. Tevens beschikken zij veelal over het vermogen zelfstandig te kunnen werken en doordachte beslissingen te maken (Merrell et al., 2011). Bovendien kunnen zij goed communiceren met volwassenen en hebben zij respect voor andermans eigendom (Merrell & Poppinga, 1994). De vaardigheid verantwoordelijkheid is gerelateerd aan de intrapersonlijke vaardigheden zelfsturing en zelfbewustzijn van de Vragenlijst Psychosociale Vaardigheden (VPV), welke dezelfde beschrijvingen als hiervoor besproken hanteren (Van der Ploeg & Scholte, 2013). Naar verantwoordelijkheid in relatie tot sociometrische en waargenomen populariteit en sociale dominantie is nog niet/nauwelijks onderzoek verricht.

Huidig onderzoek

Zoals beschreven speelt sociale dominantie een grote rol in de adolescentie. Om deze reden tracht huidig onderzoek te verduidelijken welke factoren worden geassocieerd met het verkrijgen van sociale dominantie. Onderzoek werd verricht bij adolescenten in de brugklas, aangezien dit een belangrijke en kwetsbare periode in hun leven is waarin zij zich moeten aanpassen aan een nieuwe cultuur (Eccles, 2004). De hiërarchie moet opnieuw worden vastgesteld, waardoor de strijd om dominantie in deze periode toeneemt (Juvonen & Graham, 2014; Pellegrini & Long, 2002).

In dit onderzoek werd nagegaan of de resource control typen verschillen in de mate van sociale vaardigheden. Omdat Hawley (2007) het verkrijgen van resource control ziet als indicatie van het hebben van sociale vaardigheden, werd allereerst onderzocht of de typen

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

verschillen in de mate van resource control. Op basis van de beschreven literatuur werd verwacht dat de bistrategen het hoogst scoren op resource control, gevolgd door de coërcieve controllers en vervolgens de prosociale controllers. Daarnaast werd verwacht dat de typicals lager scoren dan de prosociale controllers en de noncontrollers het laagst scoren op de mate van resource control vergeleken met de overige typen.

Hoewel het verschil tussen de resource control typen in de mate van sociale vaardigheden nog niet eerder is onderzocht, werd op basis van bovenstaande literatuur (voorzichtig) verwacht dat de bistrategen hoger scoren dan alle overige typen en dat de prosociale controllers lager scoren dan de bistrategen maar hoger dan de overige typen (coërcieve controllers, typicals en noncontrollers). Vervolgens werd verwacht dat de typicals hoger scoren dan de coërcieve controllers en de noncontrollers op de mate van sociale vaardigheden maar lager dan de bistrategen en de prosociale controllers. Tenslotte werd verwacht dat de coërcieve controllers hoger dan de noncontrollers scoren maar lager dan de overige typen (bistrategen, prosociale en coërcieve controllers).

Methode

Participanten

De data van het huidige onderzoek zijn afkomstig uit het project *Coercion and prosociality: Strategies for resource control in children and monkeys* binnen het zwaartekrachtprogramma *Dynamics of Youth* van de Universiteit Utrecht. Dit project onderzoekt sociale dominantie in de brugklas. In het huidige onderzoek is gebruik gemaakt van de vierde dataverzamelingsronde, deze data zijn in mei en juni 2015 verzameld. De participanten, afkomstig uit 27 brugklassen van 27 verschillende scholen in Nederland, waren tussen de 11 en 14 jaar oud ($M_{\text{age}} = 12$ jaar en 1 maand, $SD = 5.48$ maanden). De participanten hadden verschillende sociaal economische achtergronden. Van alle participanten had 87,5% Nederlandse ouders, terwijl anderen minimaal één ouder uit een ander Europees land hadden. Om participanten te werven, zijn scholen benaderd voor onderzoek naar sociale dominantie. Voor ouders was er sprake van *passive informed consent*, aangezien zij een formulier invulden of vermeldden aan de school indien hun kind niet mee mocht doen (Van Hees, De Jonge, & Nauta, 2003). Het invullen van de meetinstrumenten kon door de participanten als belastend worden ervaren, de leerlingen konden echter gedurende de afname deelname weigeren. Alle leerlingen ($n = 732$; 53% jongens) kregen toestemming van hun ouders voor deelname aan het onderzoek en gaven zelf toestemming. Door computerproblemen bleken data van drie klassen niet verzameld. Daarnaast konden 34 kinderen, verspreid over verschillende klassen, niet deelnemen

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

vanwege onder andere tandartsbezoek en ziekte. Hierdoor hebben uiteindelijk 619 adolescenten (53% jongens) deelgenomen aan het onderzoek.

Meetinstrumenten

Prosociaal strategiegebruik. Om coërcief en prosociaal strategiegebruik te meten, is gebruik gemaakt van vragenlijsten van Olthof en collega's (2011), gebaseerd op vragenlijsten van Hawley. Omdat de items van prosociaal strategiegebruik voornamelijk ruilstrategieën betreffen, zijn deze uitgebreid met drie items over het inspireren van volgers. Onder het inspireren van volgers wordt het enthousiast maken voor een gezamenlijk streven naar een belangrijk doel verstaan, wat het behalen van succesvol leiderschap vergroot (Judge, Piccolo, & Kosalka, 2009). De items voor de prosociale strategieën waren: 'welke kinderen in jouw klas (1) beloven andere kinderen uit te nodigen om zelf hun zin te krijgen?; (2) ...doen heel aardig om te krijgen wat zij willen?; (3) ...gaan anderen zogenaamd 'helpen' om zelf hun zin te krijgen?; (4) ...beloven iets te doen om in ruil daarvoor iets terug te krijgen wat zij zelf graag willen?; (5) ...proberen anderen ergens enthousiast voor te maken, zodat zij mee willen doen; (6) ...beloven vriendschap om iets gedaan te krijgen; (7) ...proberen anderen te overtuigen door uit te leggen waarom iets een goed idee is?; en (8) ...proberen anderen over te halen om iets wel of niet te doen door het geven van adviezen en suggesties?'. Items 5, 7 en 8 betreffen specifiek het inspireren van volgers.

Voor elke participant werd de score per item berekend door het aantal ontvangen nominaties te corrigeren voor de klassengrootte. Aangezien het kind zichzelf niet kon nomineren werd het aantal nominaties gedeeld door het aantal nominatoren minus 1, wat een continue score (variërend van 0 tot 1) opleverde (Olthof et al., 2011). Vervolgens werd voor elke participant een gemiddelde score op de schaal prosociaal strategiegebruik berekend door alle continue scores bij elkaar op te tellen en dit te delen door het aantal items van deze schaal ($\alpha = .77$).

Coërcief strategiegebruik. De items voor de coërcieve strategieën waren: 'welke kinderen in jouw klas (1) proberen anderen zover te krijgen dat zij doen wat zij zeggen, ook als die anderen daar eigenlijk geen zin in hebben?; (2) ...proberen hun zin te krijgen door anderen te laten doen wat zij hebben bedacht?; (3) ...dwingen anderen om hun zin te krijgen?; (4) ...proberen hun zin te krijgen door bazig te zijn?; (5) ...dreigen anderen met woorden of gebaren om zo hun zin te krijgen?; en (6) ...houden anderen voor de gek om iets voor elkaar te krijgen?'. Voor berekening van scores op de schaal coërcief strategiegebruik ($\alpha = .88$) zie prosociaal strategiegebruik.

Indeling in Typen Resource Controllers. Met behulp van peernominaties zijn de participanten op basis van de criteria van Hawley (2003) ingedeeld in groepen. Prosociale

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

controllers scoren boven het 66^e percentiel op prosociale maar onder het 66^e percentiel op coërcieve strategieën. Coërcieve controllers scoren boven het 66^e percentiel op coërcieve maar onder het 66^e percentiel op prosociale strategieën. Bistrategen scoren op zowel coërcieve als prosociale strategieën boven het 66^e percentiel. Noncontrollers scoren onder het 33^e percentiel op zowel coërcief als prosociaal strategiegebruik. De typicals behoren tot de restgroep, zij scoren namelijk boven het 33^e percentiel op coërcief of prosociaal strategiegebruik maar onder het 66^e percentiel op beide strategieën.

Resource Control. Er is eveneens gebruik gemaakt van peernominaties om de mate van resource control van de verschillende typen te meten. Hierbij is er gebruik gemaakt van de zes items die zijn overgenomen van Olthof en collega's (2011), gebaseerd op instrumenten van Hawley. Deze items waren: 'welke kinderen in jouw klas (1) ...hebben meestal de beste plaatsen of de leukste spullen als er wat te doen is in de klas?; (2) ...zijn meestal het middelpunt van een groep klasgenoten?; (3) ...krijgen meestal als eerste het leukste lesmateriaal of de beste spullen te pakken?; (4) ...krijgen meestal hun zin?; (5) ...lukt het om anderen te laten doen wat zij willen?; en (6) ...krijgen in een groepsactiviteit (spel, toneelstuk, etc.) meestal de leukste dingen te doen?'. Voor berekening van scores op de schaal resource control ($\alpha = .86$) zie prosociaal strategiegebruik.

Sociale Vaardigheden. Om de sociale vaardigheden van de participanten te meten is gebruik gemaakt van de Social-Emotional Assets and Resilience Scales ([SEARS] Merrell et al., 2011). De SEARS onderscheidt vier verschillende vaardigheden verdeeld over 42 items, namelijk empathie, sociale competentie, zelfregulatie en verantwoordelijkheid. Deze items zijn naar het Nederlands vertaald. De participanten werden gevraagd in hoeverre zij zich herkenden in de items gedurende de laatste zes maanden. Zij gaven antwoord aan de hand van een vierpuntsschaal, met als keuzemogelijkheden: (1) *dat is nooit zo*; (2) *dat is soms zo*; (3) *dat is vaak zo*; en (4) *dat is altijd/bijna altijd zo*. De SEARS vertoont empirische samenhang met de Social Skills Rating Scale (SSRS) en de schaal 'relaties tussen leeftijdsgenoten' van de School Social Behavior Scales (SSBS), aangezien deze sociale vaardigheden van kinderen meten (Merrell et al., 2011). Hierdoor kan geconcludeerd worden dat er sprake lijkt te zijn van convergente validiteit.

Empathie. Empathie betreft het vermogen zich te kunnen verplaatsen in de gedachten en gevoelens van anderen (e.g. Begeer & Albrecht, 2014; Premack & Woodruff, 1978). De schaal empathie omvat zes items, waaronder 'ik weet wanneer anderen van slag zijn' en 'ik probeer andermans gevoel te begrijpen'. Voor elke participant werd een gemiddelde score op de schaal empathie berekend ($\alpha = .81$).

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

Sociale competentie. Sociale competentie betreft het makkelijk contact kunnen maken met leeftijdsgenoten en de mogelijkheid om succesvol sociale interacties aan te gaan (e.g. Milligan et al., 2015; Moreno-Manso et al., 2015). Onder sociale competentie vallen 12 items, waaronder 'ik maak gemakkelijk vrienden' en 'ik kom voor mezelf op'. Voor elke participant werd een gemiddelde score op de schaal sociale competentie berekend ($\alpha = .86$).

Zelfregulatie. Zelfregulatie betreft de controle over impulsief, ongepast gedrag (e.g. Baumeister, 2014; DeWall et al., 2007). Zelfregulatie wordt gemeten door middel van 13 items, waaronder 'ik ben goed in het oplossen van problemen' en 'ik weet hoe ik doelen moet stellen'. Voor elke participant werd een gemiddelde score op de schaal zelfregulatie berekend ($\alpha = .87$).

Verantwoordelijkheid. Verantwoordelijkheid betreft onder andere het vermogen zelfstandig te kunnen werken en doordachte beslissingen te maken (Merrell et al., 2011). Verantwoordelijkheid wordt gemeten met behulp van 10 items, waaronder 'ik kan goed luisteren naar anderen' en 'ik kan goed samenwerken'. Voor elke participant werd een gemiddelde score op de schaal verantwoordelijkheid berekend ($\alpha = .80$).

Procedure

De peernominaties en zelfrapportage-items (SEARS) zijn individueel afgenomen aan de hand van een internetvragenlijst, gemaakt in Limesurvey (<https://limesurvey.org/>). De namen van de klasgenoten stonden bij elke vraag in een willekeurige volgorde, waarbij de adolescenten zoveel mogelijk leerlingen mochten benoemen als zij wilden. Beide seksen en de door ziekte afwezige participanten konden worden genomineerd. Zelfnominatie was echter niet mogelijk. De participanten hebben zelfstandig de vragenlijst in één keer volledig ingevuld in een klaslokaal gedurende één lesuur. Zij werden om en om geplaatst, jongen-meisje-jongen, waardoor storend gedrag werd voorkomen. Onderzoeksassistenten gingen te werk via het onderzoeksprotocol. Aan de adolescenten werd verteld dat de informatie die zij gaven vertrouwelijk zou blijven.

Resultaten

In het huidige onderzoek is sprake van meerdere afhankelijke variabelen. Om de grootte en richting van de relatie tussen de afhankelijke variabelen te meten, zijn bivariate Pearson correlatie coëfficiënten (r) berekend. Tabel 1 geeft de correlaties tussen de afhankelijke variabelen weer. Aangezien de correlatie tussen resource control variabele en de sociale vaardigheden laag was, is er een ANOVA uitgevoerd om te onderzoeken of de typen verschillen in de mate van resource control. Vervolgens is er een MANOVA uitgevoerd (gevolgd door ANOVA's) om de resource control typen te vergelijken op sociale

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

vaardigheden. Zie voor beschrijvende statistiek, univariate F -waarden, p -niveaus en η_p^2 -waarden Tabel 2 en 3. Alle beschreven p -waarden zijn tweezijdig.

Tabel 1

Pearson Correlaties tussen de Afhankelijke Variabelen (N = 619).

Variabele	1.	2.	3.	4.	5.
1. Empathie	-				
2. Sociale competentie	.41**	-			
3. Zelfregulatie	.59**	.59**	-		
4. Verantwoordelijkheid	.57**	.56**	.77**	-	
5. Resource control	.07	.27**	-.05	-.06	-

** $p < .01$.

Resource control

Er is een ANOVA uitgevoerd om het hoofdeffect van groep (coërcieve controllers, prosociale controllers, bistrategen, noncontrollers en typicals) op de mate van resource control te onderzoeken. Aangezien de mate van resource control erg scheef verdeeld was, zijn de scores per klas genormaliseerd met behulp van de Rankit procedure (Olthof et al., 2011; Salmivalli & Helteenvuori, 2007; Salmivalli & Voeten, 2004). Deze transformatie heeft de scheefheid succesvol verminderd. De hieronder beschreven resultaten zijn gebaseerd op deze getransformeerde scores.

Uit de univariate analyse bleek sprake te zijn van een significant hoofdeffect van groep op resource control, $F(4, 648) = 39.89$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .20$. De effectgrootte was groot (Gray & Kinnear, 2012). Om de verschillen tussen de resource control typen te verduidelijken, is er gebruik gemaakt van een paarsgewijze vergelijking met de Tukey procedure. Hieruit bleek dat de bistrategen significant hoger scoorden dan de prosociale controllers ($p = .053$), typicals en noncontrollers (p 's $< .001$). Anders dan verwacht scoorden de bistrategen echter niet significant hoger dan de coërcieve controllers ($p = .673$). De prosociale controllers scoorden tevens significant hoger dan de noncontrollers en de typicals (p 's $< .001$), maar significant lager dan de bistrategen ($p = .053$). De prosociale controllers en de coërcieve controllers verschilden in tegenstelling tot de verwachting niet significant in de mate van resource control ($p = .679$). Daarnaast bleken de coërcieve

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

controllers significant hoger te scoren dan de noncontrollers en de typicals (p 's < .001). Bovendien scoorden de typicals significant hoger dan de noncontrollers ($p = .035$) maar significant lager dan de overige typen (p 's < .001). Tenslotte scoorden de noncontrollers significant lager dan de typicals ($p = .035$) en de overige typen (p 's < .001). Zie voor beschrijvende statistiek, univariate F -waarden, p -niveaus en η_p^2 -waarden Tabel 2.

Tabel 2

Gemiddelde Scores (en Standaard Deviaties) per Groep op Resource Control en Univariate Resultaten.

Variabele	Prosociale controllers ($n = 82$)	Coërcieve controllers ($n = 90$)	Bistrategen ($n = 128$)	Noncontrollers ($n = 137$)	Typicals ($n = 216$)	$F(4, 648)$	η_p^2
Resource control	.26 (0.84)	.43 (0.89)	.58 (0.92)	-.52 (0.74)	-.25 (0.85)	39.89***	.20

*** $p < .001$.

Sociale vaardigheden

Er is een éénweg MANOVA uitgevoerd om de groepen (coërcieve controllers, prosociale controllers, bistrategen, noncontrollers en typicals) te vergelijken op de mate van sociale vaardigheden. Uit de bivariate Pearson correlatie coëfficiënten (r) bleek de correlatie tussen de vaardigheden zelfregulatie en verantwoordelijkheid sterk ($r = .77$), maar niet hoog genoeg om deze samen te voegen tot één variabele ($r \geq .80$). De correlaties tussen de overige vaardigheden waren middelmatig ($.41 \leq r$'s $\leq .59$; Evans, 1996). Hierdoor wordt geacht dat de SEARS afzonderlijke vaardigheden meet, wat de interne validiteit verhoogt.

Uit de multivariate analyse bleek een significant hoofdeffect van groep (Wilks' Lambda = .92, $F(16.00, 1867.27) = 3.14$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .02$). De effectgrootte was klein (Gray & Kinnear, 2012). Alle univariate resultaten waren significant (zie Tabel 3). De effectgrootten van alle afzonderlijke sociale vaardigheden waren klein (Gray & Kinnear, 2012). In Tabel 3 worden beschrijvende statistiek, univariate F -waarden, p -niveaus en η_p^2 -waarden weergegeven.

Om de verschillen tussen de resource control typen te verduidelijken, is gebruik gemaakt van paarsgewijze vergelijkingen met de Tukey procedure. Wat betreft de vaardigheid empathie scoorden de prosociale controllers significant hoger dan de coërcieve controllers ($p = .004$). De typicals scoorden tevens significant hoger dan de coërcieve

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

controllers ($p = .045$). De overige verschillen in de mate van empathie tussen de typen waren niet significant ($p's > .05$). Daarnaast bleek op sociale competentie de prosociale controllers significant hoger te scoren dan de noncontrollers ($p = .004$) en de typicals ($p = .001$). De overige verschillen in de mate van sociale competentie tussen de typen bleken niet significant ($p's > .05$). Op zelfregulatie scoorden de prosociale controllers significant hoger dan de coërcieve controllers ($p = .003$). Daarentegen waren alle overige verschillen tussen de typen niet significant ($p's > .05$). Tenslotte de vaardigheid verantwoordelijkheid, waarop de prosociale controllers significant hoger dan de coërcieve controllers scoorden ($p = .001$). Bovendien scoorden de bistrategen significant hoger dan de coërcieve controllers ($p = .019$). De noncontrollers scoorden eveneens significant hoger dan de coërcieve controllers ($p = .002$). De overige verschillen tussen de typen waren niet significant ($p's > .05$).

Voor de SEARS zijn geen normen bekend. Om toch de grootte van de scores op de sociale vaardigheden te kunnen inschatten, zijn met behulp van de hiervoor beschreven paarsgewijze vergelijking de scores van de verschillende typen vergeleken met de scores van de typicals. De typicals worden in het huidige onderzoek als gemiddelde groep gezien aangezien zij als restgroep worden beschouwd (Hawley, 2007) en in deze studie de grootste groep vormen ($n = 207$). Op de vaardigheid empathie scoorden de coërcieve controllers significant lager dan de typicals ($p = .045$). De overige verschillen waren niet significant ($p's > .05$). Op sociale competentie scoorden de prosociale controllers significant hoger dan de typicals ($p = .001$). De overige verschillen waren niet significant ($p's > .05$). Op de vaardigheden zelfregulatie en verantwoordelijkheid scoorden de typen (prosociale controllers, coërcieve controllers, bistrategen en noncontrollers) niet significant afwijkend van de typicals ($p's > .05$).

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

Tabel 3

Gemiddelde Scores (en Standaard Deviaties) per Groep op Sociale Vaardigheden en Univariate Resultaten.

Variabelen	Prosociale controllers (<i>n</i> = 78)	Coërcieve controllers (<i>n</i> = 86)	Bistrategen (<i>n</i> = 120)	Noncontrollers (<i>n</i> = 128)	Typicals (<i>n</i> = 207)	<i>F</i> (4, 614)	η_p^2
Empathie	2.80 (0.48)	2.51 (0.52)	2.71 (0.53)	2.67 (0.54)	2.69 (0.53)	3.43**	.02
Sociale competentie	2.76 (0.47)	2.58 (0.48)	2.61 (0.51)	2.52 (0.44)	2.52 (0.45)	4.24**	.03
Zelfregulatie	2.76 (0.41)	2.51 (0.46)	2.66 (0.46)	2.66 (0.45)	2.60 (0.42)	3.80**	.02
Verantwoordelijkheid	2.93 (0.39)	2.67 (0.46)	2.85 (0.46)	2.89 (0.42)	2.81 (0.40)	5.18***	.03

p < .01. * *p* < .001.

Discussie

Huidig onderzoek heeft getracht duidelijkheid te verschaffen over welke factoren geassocieerd worden met het verkrijgen van sociale dominantie. Het doel van dit onderzoek was tweeledig, aangezien zowel resource control als sociale vaardigheden nader werden bekeken.

Resource control

Ten eerste heeft de huidige studie de volgende vraag onderzocht: verschillen de typen, onderscheiden in de RCT, daadwerkelijk in hun resource control? Verwacht werd dat de bistrategen hoger scoren op de mate van resource control dan de overige typen. Daarnaast werd verwacht dat de coërcieve controllers hoger scoren dan alle typen (prosociale controllers, typicals en noncontrollers) behalve de bistrategen. De verwachting was bovendien dat de prosociale controllers hoger scoren dan de typicals en de noncontrollers maar lager dan de bistrategen en de coërcieve controllers. Tevens werd verwacht dat de typicals hoger scoren dan de noncontrollers maar lager dan de overige typen (bistrategen, prosociale en coërcieve controllers). Tenslotte werd verwacht dat de noncontrollers lager scoren op de mate van resource control dan alle overige typen. Uit de resultaten blijkt, in overeenstemming met de hypothesen, dat de bistrategen vergeleken met de overige typen het hoogst scoorden op resource control. In tegenstelling tot de bistrategen scoorden de noncontrollers het laagst. In contrast met de verwachting bleken de coërcieve en prosociale controllers over een vergelijkbare mate van resource control te beschikken. Tot slot scoorden de typicals hoger dan de noncontrollers, maar lager dan de bistrategen, prosociale en coërcieve controllers. De hypothesen worden dus grotendeels door de onderzoeksresultaten ondersteund.

De beschreven resultaten komen veelal overeen met eerder besproken onderzoeken. Zo bleek uit onderzoek van Hawley (2007) dat zowel bistrategen als prosociale controllers effectief zijn in resource control, gevolgd door de coërcieve controllers. Daarop volgen de typicals en minst effectief bleken de noncontrollers. Olthof en collega's (2011) beschreven echter dat prosociale controllers en typicals vergelijkbaar scoorden op resource control. De mate van effectiviteit in resource control hangt af van zowel prosociale als coërcieve strategieën. Adolescenten met sociaal strategiegebruik worden veelal aardig gevonden. Anderzijds worden coërcieve strategieën geassocieerd met directiviteit in interacties met anderen en het behouden van de plaats in de hiërarchie. Bistrategen compenseren de negatieve effecten van coërcieve strategieën door het gebruik van prosociale strategieën, waardoor zij het hoogst scoren op resource control. Dit verklaart tevens de laagste score

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

van de noncontrollers, welke zowel prosociale als coërcieve strategieën weinig toepassen (Hawley, 2003b; Olthof et al., 2011; Wargo Aikens & Litwack, 2011).

Sociale vaardigheden

Naast de vraag of de resource control typen verschillen in de mate van resource control werd tevens onderzocht of zij verschillen in de mate van sociale vaardigheden. Verwacht werd dat de bistrategen hoger scoren op de mate van sociale vaardigheden dan de overige typen. Daarnaast werd verwacht dat de prosociale controllers tevens hoger scoren dan alle typen (coërcieve controllers, typicals en noncontrollers) maar lager dan de bistrategen. De typicals scoren naar verwachting hoger dan de coërcieve controllers en noncontrollers maar lager dan de bistrategen en prosociale controllers. Tenslotte werd verwacht dat de coërcieve controllers hoger scoren dan de noncontrollers maar lager dan de overige typen (bistrategen, prosociale en coërcieve controllers). In tegenstelling tot de verwachtingen komt uit huidig onderzoek naar voren dat de prosociale controllers hoger scoorden dan de overige typen op alle sociale vaardigheden. De scores van de bistrategen waren hoger dan de overige typen (coërcieve controllers, typicals en noncontrollers), maar lager dan die van de prosociale controllers. De noncontrollers scoorden hoger dan de coërcieve controllers en de typicals maar lager dan de prosociale controllers en de bistrategen. De scores van de typicals waren tevens hoger dan de coërcieve controllers maar lager dan de overige typen (bistrategen, prosociale controllers en noncontrollers). De coërcieve controllers scoorden tenslotte lager dan alle overige typen. De hypothesen worden dus slechts gedeeltelijk ondersteund door de onderzoeksresultaten. Hoewel verwacht werd dat de bistrategen het hoogst en noncontrollers het laagst zouden scoren op sociale vaardigheden vergeleken met de overige typen, blijken de prosociale controllers het hoogst en de coërcieve controllers het laagst te scoren.

Zoals beschreven is er nog niet of nauwelijks onderzoek verricht naar de verschillen tussen de resource control typen in de mate van sociale vaardigheden. De beschreven resultaten over sociale vaardigheden komen over het algemeen niet overeen met eerder besproken onderzoeken. Op basis van eerder onderzoek vermoedde Hawley (2003a; 2007) dat de prosociale controllers sociaal vaardig zijn, maar dat de bistrategen de meeste sociale vaardigheden hebben. Huidig onderzoek toont echter aan dat beide typen waarschijnlijk meer sociale vaardigheden hebben dan de overige typen (coërcieve controllers, typicals en noncontrollers), maar dat de prosociale controllers hoger scoren op sociale vaardigheden dan de bistrategen. De hogere score van de prosociale controllers kan vermoedelijk verklaard worden doordat zij vooral sociaal geaccepteerd gedrag laten zien en hierbij gedreven worden door intrinsieke motivatie, zoals plezier en zelfontplooiing (Wargo Aikens &

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

Litwack, 2011). Om doelen te bereiken worden bistrategen verondersteld prosociale strategieën te gebruiken, welke toereikend kunnen zijn om de mogelijke negatieve gevolgen van coërcieve strategieën te beperken. Zij worden naast intrinsieke motivatie tevens gedreven door extrinsieke motivatie, wat onder andere macht en populariteit betreft (Wargo Aikens & Litwack, 2011). Bistrategen lijken de negatieve gevolgen van coërcief strategiegebruik echter niet volledig te kunnen compenseren door sociaal strategiegebruik, waardoor het gebruik van agressie terug te zien is in minder sociale vaardigheden. Het is dus aannemelijk dat de prosociale controllers hoger scoren op sociale vaardigheden dan de bistrategen.

Betreffende de sociale vaardigheden van de noncontrollers komen huidige onderzoeksresultaten tevens niet overeen met eerder onderzoek. Hawley (2003a; 2003b; 2007) veronderstelde dat de noncontrollers weinig sociale vaardigheden hebben. Uit de huidige resultaten blijken zij echter meer sociale vaardigheden te hebben dan eerder onderzoek suggereert, aangezien zij op diverse sociale vaardigheden vergelijkbaar scoren met prosociale controllers, bistrategen en typicals. Op de vaardigheid verantwoordelijkheid scoren zij bovendien significant hoger dan de coërcieve controllers. Hawley (2003a; 2003b; 2007) suggereerde daarnaast dat de coërcieve controllers weinig sociale vaardigheden hebben. In huidig onderzoek wordt dit bevestigd, aangezien zij op bijna alle sociale vaardigheden significant lager scoren dan de overige typen.

Beperkingen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

De onderzoeksresultaten moeten met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Allereerst is er gebruik gemaakt van een cross-sectioneel design, waardoor er geen uitspraken gedaan kunnen worden over de richting van de onderzochte verbanden. Longitudinale data geven namelijk meer inzicht in de relatie tussen de resource control typen en resource control over een lange tijdsperiode, aangezien hieruit kan blijken of de mate van resource control leidt tot een bepaald strategiegebruik of omgekeerd. Daarnaast kan dit type onderzoek verklaren of bepaald strategiegebruik leidt tot meer sociale vaardigheden of omgekeerd. Vervolgonderzoek zou dus een longitudinaal design moeten hanteren om duidelijkheid te verschaffen over de richting van de onderzochte verbanden.

Om participanten te werven, zijn daarnaast scholen benaderd voor onderzoek naar sociale dominantie. De participanten zijn dus niet verworven middels een aselechte steekproef. Echter, deze steekproeftrekking heeft de interpretatie van de resultaten niet belemmerd. Er is namelijk gebruik gemaakt van een grote steekproef, waarvan de adolescenten afkomstig waren uit verschillende scholen in Nederland en uit verschillende sociaal economische klassen.

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

Voor de beoordeling van de scores op de SEARS waren er bovendien geen normen beschikbaar. Om toch de grootte van de scores te kunnen interpreteren, is daarom gekozen om de typicals als gemiddelde groep te beschouwen. Normeringsonderzoek zou moeten worden uitgevoerd om een conclusie te kunnen trekken over de grootte van de scores. Bovendien is het aan te bevelen om sociale vaardigheden middels een andere vragenlijst te onderzoeken, wat de betrouwbaarheid van de resultaten over de mate van sociale vaardigheden van de diverse typen kan vergroten. Een voorbeeld is de *Social Skills Inventory (SSI)*, welke zowel prosociale vaardigheden als sociale manipulatie meet (Riggio, 1986). Mogelijk scoren de bistrategen hoog op sociale manipulatie aangezien zij zowel coërcieve als prosociale strategieën toepassen. Vanwege de vergelijkbare schalen tussen de SEARS en VPV (Van der Ploeg & Scholte, 2013) is het daarnaast interessant te onderzoeken of er in de VPV tevens sprake is van een hoge correlatie tussen de vaardigheden zelfregulatie en verantwoordelijkheid. Mogelijk duidt dit op twee aspecten behorend tot één hoger niveau.

Daarnaast kan empathie onderverdeeld worden in cognitieve en emotionele empathie. Cognitieve empathie is gerelateerd aan de *Theory of Mind (ToM)* en omvat het vermogen de gedachten en gevoelens van anderen te begrijpen (Premack & Woodruff, 1978; Reniers et al., 2011). Emotionele empathie omvat het voelen van emoties van anderen, als reactie op emotionele stimuli zoals gezichtsexpressie en lichaamshouding (Blair, 2005; Reniers et al., 2011). Op de schaal empathie van de SEARS is echter geen onderscheid gemaakt tussen cognitieve en emotionele empathie. Hierdoor kunnen de resultaten betreffende de mate van empathie van de verschillende typen onder- of overschat worden. Het is dus van belang dat toekomstig onderzoek deze twee aspecten onderscheidt wanneer empathie nader wordt bekeken.

In huidig onderzoek zijn de sociale vaardigheden tenslotte enkel met behulp van zelfrapportage-items gemeten. Toekomstig onderzoek zou zowel zelfrapportage als peernominaties kunnen hanteren, zodat de interne validiteit wordt verhoogd. Door rapportages vanuit meerdere betrokkenen te hanteren, kan er een betrouwbaar beeld worden geschetst van welke sociale vaardigheden de resource control typen bezitten.

Ondanks deze beperkingen draagt het onderzoek bij aan de toegenomen kennis over de mate van resource control en de mate van sociale vaardigheden van de resource control typen. Huidig onderzoek wordt gekenmerkt door diverse sterke punten. Allereerst is gebruik gemaakt van een grote steekproef, wat de externe validiteit en betrouwbaarheid vergroot. Daarnaast zijn de items van prosociaal strategiegebruik uitgebreid met items over het inspireren van volgers. Hierdoor wordt prosociaal strategiegebruik breder gemeten, wat de

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

interne validiteit verhoogt. Bovendien is de mate van resource control gemeten door middel van peernominaties. Leeftijdsgenoten zijn beter geïnformeerd dan leerkrachten of ouders, waardoor zij een realistischer beeld hebben van de mate van sociale dominantie van adolescenten. Olthof en collega's (2011) vonden door middel van zelfrapportage weinig verschillen tussen de resource control typen in de mate van resource control, resultaten met behulp van peernominaties lieten daarentegen grotere verschillen zien. Huidig onderzoek heeft tenslotte de resultaten uit de onderzoeken van Hawley en Olthof en collega's (2011) betreffende de mate van resource control van de diverse typen kunnen repliceren, wat de aannemelijkheid dat de conclusies uit deze onderzoeken realistisch zijn vergroot.

Conclusie en implicaties

Deze studie is het eerste onderzoek waarin de resource control typen zijn vergeleken op de mate van sociale vaardigheden. Huidig onderzoek ondersteunt de bevinding uit eerder onderzoek dat het hanteren van zowel coërcieve als prosociale strategieën geassocieerd wordt met de hoogste mate van sociale dominantie. Wanneer beide strategieën weinig worden toegepast, blijken adolescenten de laagste sociaal dominante positie te hebben. De belangrijkste bevinding van deze studie is dat prosociaal strategiegebruik van brugklassers geassocieerd wordt met een hoge mate van sociale vaardigheden, terwijl coërcief strategiegebruik gerelateerd is aan de minste sociale vaardigheden. Bistrategen, die beide strategieën in hoge mate toepassen, hebben niet de hoogste mate van sociale vaardigheden: dit zijn de prosociale controllers. Hoewel Hawley veronderstelt dat een dominante positie blijkt geeft van sociale vaardigheden, suggereren huidige onderzoeksresultaten dat een dominante positie niet altijd geassocieerd wordt met een hoge mate van sociale vaardigheden. Tenslotte scoren de noncontrollers niet significant afwijkend van de typicals op de mate van sociale vaardigheden. In contrast met de veronderstelling van Hawley en de verwachtingen van deze studie zijn de sociale vaardigheden van noncontrollers hoogstwaarschijnlijk dus niet onderontwikkeld.

Huidig onderzoek heeft belangrijke praktische implicaties. Adolescenten met een hoge sociaal dominante positie kunnen een hoge mate van sociale vaardigheden hebben. Wanneer toekomstig onderzoek aantoont dat sociale vaardigheden bijdragen aan prosociale strategieën, kunnen er interventies opgesteld en geïmplementeerd worden om sociale vaardigheden van adolescenten te bevorderen. Daarnaast kunnen adolescenten met behulp van interventies leren op een sociaal geaccepteerde manier hun zin te krijgen. Beide interventies stimuleren het gebruik van prosociale strategieën om sociale dominantie te verkrijgen.

Literatuur

- Baumeister, R. F. (2014). Self-regulation, ego depletion, and inhibition. *Neuropsychologia*, *65*, 313-319. doi:10.1016/j.neuropsychologia.2014.08.012
- Baumeister, R. F., & Vohs, K. D. (2007). Self-regulation, ego depletion, and motivation. *Social and Personality Psychology Compass*, *1*, 115-128. doi:10.1111/j.1751-9004.2007.00001.x
- Begeer, S., & Albrecht, G. (2014). Diagnostiek van de sociaal-emotionele ontwikkeling. In J. A. Tak, J. D. Bosch, S. Begeer, & G. Albrecht (Eds.), *Handboek: Psychodiagnostiek voor de hulpverlening aan kinderen en adolescenten* (pp. 609-613). Utrecht: De Tijdstroom.
- Blair, R. J. R. (2005). Responding to the emotions of others: Dissociating forms of empathy through the study of typical and psychiatric populations. *Consciousness and Cognition: An International Journal*, *14*, 698-718. doi:10.1016/j.concog.2005.06.004
- Buckholdt, K. E., Kitzmann, K. M., & Cohen, R. (2016). Parent emotion coaching buffers the psychological effects of poor peer relations in the classroom. *Journal of Social and Personal Relationships*, *33*, 23-41. doi:10.1177/0265407514562560
- Caravita, S., Di Blasio, P., & Salmavalli, C. (2009). Unique and interactive effects of empathy and social status on involvement in bullying. *Social Development*, *18*, 140-163. doi:10.1111/j.1467-9507.2008.00465.x
- Carreras, M. R., Braza, P., Muñoz, J. M., Braza, F., Azurmendi, A., Pascual-Sagastizabal, E., ... Sánchez-Martín, J. R. (2014). Aggression and prosocial behaviors in social conflicts mediating the influence of cold social intelligence and affective empathy on children's social preference. *Scandinavian Journal of Psychology*, *55*, 371-379. doi:10.1111/sjop.12126
- Cillessen, A. H., & Mayeux, L. (2004). From censure to reinforcement: Developmental changes in the association between aggression and social status. *Child Development*, *75*, 147-163. doi:10.1111/j.1467-8624.2004.00660.x

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

- De Bruyn, E. H., Cillessen, A. H., & Wissink, I. B. (2009). Associations of peer acceptance and perceived popularity with bullying and victimization in early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 30*, 543-566. doi:10.1177/0272431609340517
- DeWall, C. N., Baumeister, R. F., Stillman, T. F., & Gailliot, M. T. (2007). Violence restrained: Effects of self-regulation and its depletion on aggression. *Journal of Experimental Social Psychology, 43*, 62-76. doi:10.1016/j.jesp.2005.12.005
- Eccles, J. (2004). Schools, academic motivation, and stage- environment fit. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology* (2nd ed., pp. 125-153). New York, NY: Wiley.
- Evans, J. D. (1996). *Straightforward statistics for the behavioral sciences*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing.
- Findley, D., & Ojanen, T. (2013). Agentic and communal goals in early adulthood: Associations with narcissism, empathy, and perceptions of self and others. *Self and Identity, 12*, 504-526. doi:10.1080/15298868.2012.694660
- Gray, C. D., & Kinnear, P. R. (2012). *IBM SPSS Statistics 19 Made Simple*. Hove and New York, NY: Psychology Press.
- Hastings, P. D., Utendale, W. T., & Sullivan, C. (2007). The socialization of prosocial development. In P. D. Hastings & J. E. Grusec (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 638-664). New York, NY: The Guilford Press.
- Hawley, P. H. (1999). The ontogenesis of social dominance: A strategy-based evolutionary perspective. *Developmental Review, 19*, 97-132. doi:10.1006/drev.1998.0470
- Hawley, P. H. (2002). Social dominance and prosocial and coercive strategies of resource control in preschoolers. *International Journal of Behavioral Development, 26*, 167-176. doi:10.1080/01650250042000726
- Hawley, P. H. (2003a). Strategies of control, aggression, and morality in preschoolers: An evolutionary perspective. *Journal of Experimental Child Psychology, 85*, 213-235. doi:10.1016/S0022-0965(03)00073-0

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

- Hawley, P. H. (2003b). Prosocial and coercive configurations of resource control in early adolescence: A case for the well-adapted Machiavellian. *Merrill-Palmer Quarterly*, 49(3), 279-309. Verkregen van <http://www.jstor.org/stable/23096057>
- Hawley, P. H. (2006). *Resource control strategies inventory-revised*. Unpublished manuscript, University of Kansas, USA.
- Hawley, P. H. (2007). Social dominance in childhood and adolescence: Why social competence and aggression may go hand in hand. In P. H. Hawley, T. D. Little, & P. C. Rodkin (Eds.), *Aggression and adaptation: The bright side to bad behavior* (pp. 1-29). Abingdon-on-Thames: Routledge.
- Hawley, P. H. (2015). Social dominance in childhood and its evolutionary underpinnings: Why it matters and what we can do. *Pediatrics*, 135, S31-S38.
doi:10.1542/peds.2014-3549D
- Hay, I., & Ashman, A. F. (2003). The development of adolescents' emotional stability and general self-concept: The interplay of parents, peers, and gender. *International Journal of Disability, Development and Education*, 50, 77-91.
doi:10.1080/1034912032000053359
- Helsen, M., Vollebergh, W., & Meeus, W. (1997). Sociale steun van ouders en vrienden en emotionele problemen in de adolescentie. *Kind en Adolescent*, 18, 24-31.
doi:10.1007/BF03060644
- Judge, T. A., Piccolo, R. F., & Kosalka, T. (2009). The bright and dark sides of leader traits: A review and theoretical extension of the leader trait paradigm. *The Leadership Quarterly*, 20, 855-875. doi:10.1016/j.leaqua.2009.09.004
- Juvonen, J., & Graham, S. (2014). Bullying in schools: The power of bullies and the plight of victims. *Annual Review of Psychology*, 65, 159-185. doi:10.1146/annurev-psych-010213-115030

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

- Jylhä, K. M., & Akrami, N. (2015). Social dominance orientation and climate change denial: The role of dominance and system justification. *Personality and Individual Differences, 86*, 108-111. doi:10.1016/j.paid.2015.05.041
- Keltner, D., Gruenfeld, D. H., & Anderson, C. (2003). Power, approach, and inhibition. *Psychological Review, 110*, 265-284. doi:10.1037/0033-295X.110.2.265
- Kopp, C. B. (1982). Antecedents of self-regulation: A developmental perspective. *Developmental Psychology, 18*, 199-214. doi:10.1037/0012-1649.18.2.199
- LaFontana, K. M., & Cillessen, A. H. (2002). Children's perceptions of popular and unpopular peers: A multimethod assessment. *Developmental Psychology, 38*, 635-347. doi:10.1037//0012-1649.38.5.635
- LaFontana, K. M., & Cillessen, A. H. (2010). Developmental changes in the priority of perceived status in childhood and adolescence. *Social Development, 19*, 130-147. doi:10.1111/j.1467-9507.2008.00522.x
- Lease, A. M., Musgrove, K. T., & Axelrod, J. L. (2002). Dimensions of social status in preadolescent peer groups: Likability, perceived popularity, and social dominance. *Social Development, 11*, 508-533. doi:10.1111/1467-9507.00213
- Lopes, P. N., Salovey, P., Côté, S., Beers, M., & Petty, R. E. (2005). Emotion regulation abilities and the quality of social interaction. *Emotion, 5*, 113-118. doi:10.1037/1528-3542.5.1.113
- Merrell, K. W., Cohn, B. P., & Tom, K. M. (2011). Development and validation of a teacher report measure for assessing social-emotional strengths of children and adolescents. *School Psychology Review, 40*(2), 226-241. Verkregen van <http://crawl.prod.proquest.com.s3.amazonaws.com/fpcache/1e72217bcabd0738f9c7b32f148d9912.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAJF7V7KKNV2KKY2NUQ&Expires=1457085454&Signature=hwbYvH%2FKGwTbxRfFXGPMqqB7drE%3D>
- Merrell, K. W., & Poppinga, M. R. (1994). The alliance of adaptive behavior and social competence: An examination of relationships between the scales of independent

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

- behavior and the social skills rating system. *Research in Developmental Disabilities*, 15, 39-47. doi:10.1016/0891-4222(94)90037-X
- Milligan, K., Phillips, M., & Morgan, A. S. (2015). Tailoring social competence interventions for children with learning disabilities. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 856-869. doi:10.1007/s10826-015-0278-4
- Moreno-Manso, J. M., Garcia-Baamonde, M. E., Blazquez-Alonso, M., Pozueco-Romero, J. M., & Godoy-Merino, M. J. (2015). Social communication disorders and social cognitive strategies and attitudes in victims of child abuse. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 241-250. doi:10.1007/s10826-015-0192-9
- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A., & Van der Meulen, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology*, 49, 339-359. doi:10.1016/j.jsp.2011.03.003
- Padilla-Walker, L. M., & Christensen, K. J. (2011). Empathy and self-regulation as mediators between parenting and adolescents' prosocial behavior toward strangers, friends, and family. *Journal of Research on Adolescence*, 21, 545-551. doi:10.1111/j.1532-7795.2010.00695.x
- Pellegrini, A. D., & Long, J. D. (2002). A longitudinal study of bullying, dominance, and victimization during the transition from primary school through secondary school. *British Journal of Developmental Psychology*, 20, 259-280. doi:10.1348/026151002166442
- Pellegrini, A. D., Roseth, C. J., Van Ryzin, M., & Solberg, D. (2011). Popularity as a form of social dominance. In A. H. N. Cillessen, D. Schwartz, & L. Mayeux (Eds.), *Popularity in the peer system* (pp. 123-139). New York, NY: The Guilford Press.
- Premack, D., & Woodruff, G. (1978) Does the chimpanzee have a 'Theory of Mind'? *Behavioral and Brain Sciences*, 4, 515-526. doi:10.1017/S0140525X00076512

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

- Reniers, R. L., Corcoran, R., Drake, R., Shryane, N. M., & Völlm, B. A. (2011). The QCAE: A questionnaire of cognitive and affective empathy. *Journal of Personality Assessment*, *93*, 84-95. doi:10.1080/00223891.2010.528484
- Riggio, R. E. (1986). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, *51*, 649-660. doi:10.1037/0022-3514.51.3.649
- Rothbart, M. K., Ellis, L. K., & Posner, M. I. (2004). Temperament and self-regulation. In K. D. Vohs & R. F. Baumeister (Eds.), *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications* (pp. 284-299). New York, NY: The Guilford Press.
- Rubin, K. H., Bukowski, W., & Parker, J. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (6th ed., pp. 571-645). New York, NY: Wiley.
- Salmivalli, C., & Helteenvuori, T. (2007). Reactive, but not proactive aggression predicts victimization among boys. *Aggressive Behavior*, *33*, 198-206. doi:10.1002/ab.20210
- Salmivalli, C., & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms, and behaviour in bullying situations. *International Journal of Behavioral Development*, *28*, 246-258. doi:10.1080/01650250344000488
- Schunk, D. H. (2001). Self-regulation through goal setting. *ERIC Clearinghouse on Counseling and Student Service*, ED462671, 1-4. Verkregen van <http://www.schoolbehavior.com/Files/Schun k.pdf>
- Sidanius, J., Kteily, N., Sheehy-Skeffington, J., Ho, A. K., Sibley, C., & Duriez, B. (2013). You're inferior and not worth our concern: The interface between empathy and social dominance orientation. *Journal of Personality*, *81*, 313-323. doi:10.1111/jopy.12008
- Spinella, M. (2005). Prefrontal substrates of empathy: Psychometric evidence in a community sample. *Biological Psychology*, *70*, 175-181. doi:10.1016/j.biopsycho.2004.01.005

SOCIALE DOMINANTIE EN SOCIALE VAARDIGHEDEN

- Teisl, M., Rogosch, F. H., Oshri, A., Cicchetti, D. (2012). Differential expression of social dominance as a function of age and maltreatment experience. *Developmental Psychology, 48*, 575-588. doi:10.1037/a0024888
- Telle, N. T., & Pfister, H. R. (2015). Positive empathy and prosocial behavior: A neglected link. *Emotion Review, 3*, 1-10. doi:10.1177/1754073915586817
- Van der Ploeg, J. D., & Scholte, E. M. (2013). *Handleiding Vragenlijst Psychosociale Vaardigheden (VPV)*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Van Hees, M., De Jonge, E., & Nauta, L. (2003). *Kernthema's van de filosofie*. Amsterdam: Boom uitgevers.
- Wargo Aikens, J., & Litwack, S. D. (2011). Prosocial skills, social competence, and popularity. In A. H. N. Cillessen, D. Schwartz, & L. Mayeux (Eds.), *Popularity in the peer system* (pp. 140-162). New York, NY: The Guilford Press.
- Waters, E., Noyes, D. M., Vaughn, B. E., & Ricks, M. (1985). Q-sort definitions of social competence and self-esteem: Discriminant validity of related constructs in theory and data. *Developmental Psychology, 21*, 508-522. doi:10.1037/0012-1649.21.3.508
- Whalon, K. J., Conroy, M. A., Martinez, J. R., & Werch, B. L. (2015). School based peer related social competence interventions for children with autism spectrum disorder: A meta-analysis and descriptive review of single case research design studies. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 45*, 1513-1531. doi:10.1007/s10803-015-2373-1